

РЕЦЕНЗИЯ

от **ЯНКО ЧАВДАРОВ ХРИСТОЗОВ**, доцент в УНСС, доктор

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки Професионално направление 3.8. Икономика

докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване“

Автор: Моника Артман

Тема: УПРАВЛЕНИЕ НА ЕФЕКТИВНОТО РАЗВИТИЕ НА ИНВЕСТИЦИОННА ДЕЙНОСТ В ПОЛША.

Научен ръководител: Игор Бритченко, доктор на икономическите науки, професор

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № 184 от 22. 11. 2021 г. на Ректора на Висше училище по застраховане и финанси доц. д-р Григорий Вазов съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „**Управление на ефективното развитие на инвестиционна дейност в Полша**“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване“. Автор на дисертационния труд е Моника Артман – докторант в самостоятелна форма на подготовка на обучение към ВУЗФ с научен ръководител Игор Бритченко. Предадените от Моника Артман материали включват документи по представен опис: автобиография, дисертационен труд и автореферат. Докторантът е приложил една монография и четири публикации.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторантката Моника Артман е завършила магистърска степен по мениджмънт и маркетинг в Жешовския университет по технологии през 2003 г. Професионалният опит на Моника Артман е свързан с учителската и преподавателска професия. От 2012 г. до момента преподава в Higher Social and Economic School в Пшеворск. Владее английски език.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата на дисертационния труд е значима и актуална. Дава предпоставки за направата на сериозен и обстоен анализ на развитието на инвестиционната дейност в Полша. Република Докторантката обвързва актуалността с факта, че Полша е една от най-благоприятните страни за чуждестранни инвестиции и че полското правителство е изправено пред задачата да реши редица задачи, свързани с изравняване на показателите за регионално развитие, модернизиране на производствения потенциал и повишаване на конкурентоспособността на страната в световната икономическа система.

4. Познаване на проблема

От направения анализ на теоретични източници проличава добро познаване на разглеждания проблем. Посочените 226 заглавия в списъка с ползвана литература се интерпретират детайлно в първа глава. Докторантката владее терминологията в съответната научна област и има принос за нейното доуточняване. Направеният теоретичен анализ служи за добра основа при формулиране на тезата, задачите, идеите и становищата на авторката в следващите две глави.

Докторантката е работила по темата в продължение на години и е изследвала ефективността на инвестиционната дейност в Полша в продължение на 6 години.

5. Методика на изследването

Тезата на дисертационния труд е формулирана правилно и е защитима, това се отнася и до целта. Изследователският обект и предмет следва да се прецизират. Описани са използваните научно-изследователски методи. Това са исторически методи (в процеса на изучаване на еволюцията на формите и видовете инвестиции), теория на системите (за идентифициране на специфичните характеристики на системата за управление на инвестиции в макромасщаб), диалектика, анализ, синтез, аналогия, индукция, дедукция (за обосноваване на насоки и начини за оптимизиране на управлението на ефективното развитие на инвестиционната дейност). Авторът прилага и някои специални методи: синергичен, кибернетичен, комплексен и интегративен подход, структурно-функционален, информационно-технически, методи на икономически и математически анализ, методи за сравнителна оценка, построяване на класификации, оптимизация.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд има класическа структура – състои се от увод, 3 глави с 9 параграфа, заключение, литература и приложения. Структурата и обемът отговарят на изискванията за този тип научен жанр. Те са подредени и анализирани съобразно целите и задачите на проведеното изследване.

В първа глава „Теоретични и методически подходи към управлението на ефективността на инвестиционната дейност“ се интерпретират основни теории и постановки, като се започне от самото им зараждане през древността до нашето съвремие. Докторантката познава добре най-значимите световни разработки и ги анализира. Обособява теориите в няколко школи и оформя три етапа, което е теоретичен принос. Термините са коректно изяснени, за една част от тях и ма авторски дефиниции, напр. инвестиционен процес, развитие на инвестиционната дейност, ефективност на инвестиционната дейност и др. Детайлно е изяснена системата на основните показатели, по които ще се измерва ефективността на инвестиционната дейност. Проследени са най-съществените аспекти на ключовите понятия посредством позоваване на авторитетни източници.

Изясняването на теоретическата материя е в степен, която позволява да се оперира с инструментариума на новите методи при диференциране и идентификация на инвестиционната дейност.

Втора глава „Оценка на ефективността на инвестиционната дейност и анализ на инвестиционния климат за чуждестранните инвеститори в Полша“. Детайлно се анализират позитивните фактори, които влияят на инвестиционната привлекателност на Полша. Направеният SWOT анализ е показателен за това, че докторантката добре познава инвестиционната ситуация в Полша, компетентно определя силните и слабите страни, заплахите и възможностите. За съжаление всички данни са до 2017 година, което прави разработката не много актуална. Във връзка с това е и моят въпрос: Имате ли информация, наблюдения, каква е инвестиционната активност в последните години, особено през последните дни, когато целият свят бе засегнат от ковид кризата.

Трета глава «Организационно – управленски инструментариум за повишаване на ефективността на инвестиционната дейност в Полша» е определено с приносен характер. Предложен е алгоритъм за разработване на стратегия за развитие на инвестиционна дейност в Полша, конкретизиран са стратегическите цели и областите, в които ще се прилагат. Докторантката развива тезата, че в съвременните условия крауд-концепциите имат ефективно въздействие и може да стане съставна част от стратегията за ефективност на инвестиционната дейност в Полша.

Дисертационният труд отговаря на изискванията за разработка на този научен жанр. Отличава се с аналитичност, прецизност и задълбоченост. Налице е стилова адекватност и

терминологична детерминираност. Изследването е в резултат на продължителна и професионална дейност на Моника Артман като изследовател.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Основният и най-съществен принос е, че докторантката предлага организационно – управленски инструментариум за повишаване на ефективността на инвестиционната дейност в Полша. Научната новост на получените резултати е в задълбочаването на теоретико-методологичните позиции и разработването на научни и практически препоръки за управление на ефективността на инвестиционната дейност в икономическото пространство на Полша.

Другите съществени приноси са:

Предложена е класификация на ефективността на инвестиционната дейност по признака „предмет на оценката на инвестиционната дейност“.

Усъвършенстван е моделът на параметрична идентификация на външните аспекти на инвестиционната дейност по пътя на използването на PEST (STEP) анализ като структурен компонент на SWOT анализа.

Усъвършенствана е също схемата за разработване на стратегия на развитието на инвестиционната дейност на макрониво с използване на базовата методика на Харвардското бизнес училище

Практическото значение на дисертационния труд се изразява в това, че основните положения и заключения, изложени в дисертацията, са доведени до нивото на методически разработки и практически препоръки, чието изпълнение ще допринесе за прилагането на предложените области на регулиране на ефективността на инвестиционната дейност в Полша.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на Моника Артман са по темата на дисертационния труд. Те разглеждат по-детайлно някои аспекти на темата за ефективността на инвестиционната дейност в Полша.

Във всички публикации прави впечатление достъпният и коректен научен стил, прецизността на изказа, терминологичната точност. Текстовете се четат с лекота, достъпни са,. Това в никакъв случай не намалява научната им стойност, напротив, показва висока култура и отговорност на автора.

Представени са една монография, шест статии, от които три по темата на дисертационния труд, и един доклад от конференция. Докторантката представя следните научни публикации в своя автореферат. Научни статии:

- Артман М. „Анализ метода КАМ (Knowledge Assessment Methodology)- недостатки и преимущества”, Вестник на Лвовския търговско-икономически университет. Икономически науки, Лвов, Украйна, 2018, бр. 56, с. 91-97, ISSN: 2522-1205.
  - Артман М. „Экономически привилегированные зоны в мировой экономике”, Вестник на Лвовския търговско-икономически университет. Икономически науки, Лвов, Украйна, 2019, бр. 57, с. 93-99, ISSN: 2522-1205.
  - Артман М. „Влияние чистого оборотного капитала на финансовую ликвидность”, Икономика - Икономика - Регион, Социално-икономически университет в Пшеворск, Пшеворск, Полша 2019, ISBN 978-83-937354-9-5
  - Артман М., Виглуш Д. „Аспекты управления человеческими ресурсами в органах местного самоуправления”, Икономика - Икономика - Регион, Социално-икономически университет в Пшеворск, Пшеворск, Полша 2019, ISBN 978-83-937354-9-5
  - Артман М. „Минимальная заработная плата в Польше в 2010-2019 гг.”, Научни списания на Държавното висше технологично и икономическо училище "Б. Маркевич" в Ярослав, Съвременни проблеми на управлението № 15, Управление на качеството на организациите, Ярослав, Полша, 2019, ISBN: 978-83-65823-37-3
  - Artman M., Jarosz P. “Tools and best practices in the strategy to enhance investment activity in Poland” VUZF, Publishing House "St. Grigorii Bogoslov" Sofia 2020, ISBN: 978-954-8590-85-5 Монографии:
  - Artman M. “Methodological and practical aspects of managing efficient development of activity in Poland” Monography, VUZF, Publishing House "St. Grigorii Bogoslov" Sofia 2020, ISBN: 978-954-8590-65-5
- Научно-практически конференции:
- Артман М. «Современный менеджмент - новые тенденции на основе анализа аутсорсинга» Международная гибридная конференция «Современные тенденции в менеджменте» (25 март 2021 г., Люблин, Полша), Университет по предприемачество и мениджмънт в Люблин, 2021 г., подаден за печат.

9. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

Приложена е справка за изпълнение от докторанта на минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в професионалното направление 3.8. Икономика. Сумарният брой точки надхвърля изискуемия.

10. Лично участие на докторанта

Получените резултати в следствие на изследването и произтичащите от тях приноси са лична заслуга на автора и доразвиват някои съществуващи модели и теории. Дисертацията на Моника Артман е авторски труд на теоретични, научни, методологически и практически положения за създаване на механизъм за регулиране на ефективността на инвестиционната дейност в Полша, както и за разработването на концептуални подходи за повишаване на изложени са инвестиционни дейности. Научните положения, заключения и препоръки, които се представят за защита, са авторски.

11. Автореферат

Авторефератът следва да представя синтезирано най-важните теоретични и практически изводи на дисертационния труд. В случая препоръчвам по-задълбочено застъпване на практическите резултати, което докторантката не е съобразила. Авторефератът е с ограничен обем от информация, но според мен получените резултати следваще да бъдат представени доста по-успешно. Друга основна критика е по отношение на приносите, които не са изнесени в отделна точка и не са конкретизирани. Това е съществен момент от автореферата и се отчита като основен пропуск.

12. Критични забележки и препоръки

Времевият период 2010 – 2016 г. прави изследването не достатъчно актуално към настоящия момент. Убеден съм, че са налични статистически резултати поне до 2019 включително. Авторефератът не е добре структуриран, включва предимно теоретични постановки, а липсва проекция на основните получени резултати, които са най-съществената част от направеното изследване. Липсва ясно обособяване на приносите на дисертационния труд, които са структурирани по-скоро като изводи и нови моменти, което е съществен пропуск.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Да се използва приложената методика за анализ и оценка на следващи периоди, за да се прецени нейната ефективност. Би било интересно за авторката да направи анализ на влиянието на Covid-19 кризата върху инвестиционната дейност в Полша, а също и в сравнение с други държави от ЕС, да открие важните мерки и препоръки за стимулиране на инвестициите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Правилника за приемане и обучение на докторанти във Висшето училище по застраховане и финанси.

Дисертационният труд показва, че докторантът Моника Артман **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по Професионално направление 3. 8. Икономика, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Моника Артман в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3. 8. Икономика; докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване“.

30.12.2021 г.

Рецензент: доц. д-р Янко Христов

